

Borbély Zsolt Attila

A státustörvény: magyar nemzetstratégiai alapvetés és nemzetpolitikai lakmuszpapír

Kántor Zoltán vitaindítója¹ igen alapos, tárgyyszerű munka. Ez bizonyos fokig megnehezíti a hozzászóló feladatát, amennyiben a reflexiót feltétlenül vitaként fogjuk fel.² A tanulmány önmagában megáll, kiegészítésre nem szorul. Marad tehát a reflexiók másik műfaja, amikor a reagálás a felvetett téma egy adott vonatkozását emeli ki és azt elemzi. Számomra a státustörvény elsősorban és mindenekelőtt a magyar nemzetpolitika³ szemszögéből jelentős. Ebbe beletartozik a jogszabálynak a határok feletti összmagyar integráció kontextusában való értelmezése, valamint a nemzetpolitikai lakmuszpapír funkciójának érzékeltetése.

A Trianon utáni anyaországi politika

Kis leegyszerűsítéssel leszögezhetjük, hogy a Trianon óta hatalomra került kormányokat nemzetstratégiai s ezen belül külpolitikai szempontból két egymással szögesen ellenkező politikai filozófia irányította. Az egyik a magyarság trianoni szétdaraboltságát olyan megváltoztathatatlan adottságnak tekintette, mely semmiféle felelősséget nem ró az anyaországi politikára. E politikai filozófia hívei a proletár internacionalizmus ideológiája mentén nemcsak, hogy semmi érdemlegeset nem tettek a határon kívül rekedt magyarság érdekében, de még a szétszaggatás módját, sőt a határon túli magyarság pusztá létének tényét is kitörölni igyekeztek az anyaországban időközben felnőtt generációk tudatából.

A másik politikai filozófia a nemzetet a közös történelem, nyelv és kultúra, valamint a közös politikai akarat által jellemzett közösségként értelmezi, és ehhez igazítja politikai célkitűzéseit, illetve stratégiai elképzeléseit. A Horthy-korszak anyaországi politikai elitje egyrészt hathatós támogatást nyújtott a határon túli magyarságnak, aminek evidens célja az volt, hogy megtartsa és átmentse e közösségeket a majdani közös magyar államba, melyet határrevízió útján remélt megteremtteni. E politika akkor helyes, célszerű és hatékony is volt. A második világháború azonban olyan erőket mozgósított, melyek vis maiorként jelentek meg a magyarság számára. Magyarország ismét két, vele szemben többé-kevésbé ellenséges nagyhatalom, ezúttal a náci Németország s a kommunista Szovjetunió közé szorult. A Kállay Miklós nevével fémjelzett taktikázás, a végletes elköteleződés elkerülésének politikája nem járt sikerrel, a végeredmény ismert, a párizsi békeszerződés minimális (s a magyarság számára kedvezőtlen) különbséggel visszaállította a trianoni határokat.

A határon túli magyarság problémáinak a képviselőit a rendszerváltás hajnalán az MSZMP nemzeti szárnya s a demokratikus ellenzék egyaránt természetesnek és fontosnak tartotta. Ezzel együtt az a politikus, akinek nevéhez az új, a nemzeti realitásokat figyelembe vevő politika köthető, Antall József volt, aki egyetlen mondattal egy új politikai paradigmát, egy új politikaszemléletet teremtett. Antall Józsefet sokan támadták akkor emlékezetes kijelentése miatt, mely szerint lélekben tizenötmillió magyar miniszterelnöke kíván lenni, pedig az első szabadon választott miniszterelnök nem tett mást, mint előre jelezte, hogy eleget kíván tenni alkotmányos kötelezettségének. Akkorra ugyanis már az alaptörvény szintjén rögzítették az anyaország felelősségét a határon túli magyarság iránt. S ki lenne e felelősség legfőbb hordozója egy kancellár-demokráciában, ha nem az ország miniszterelnöke? Az új politikai paradigma olyan erősnek bizonyult a magyar média proletár internacionalizmust kozmopolita liberalizmusra cserélő main stream-jének ösztöze dacára, hogy még a Horn.Kuncze-kormány sem merte átírni, vagy nyíltan szembehelyezkedni vele. Hiába jelentette ki Horn Gyula, hogy ő csak tíz és félmillió magyar állampolgár miniszterelnöke akar lenni, hiába ígérte Békési László, hogy felszámolják a Duna tévét, mert "*sovíniszta propagandára nincs szükség*"⁴, nem lehetett visszatérni a kádári szemellenzős politikához, a határon túli magyarság intézményes támogatása folytatódott, igaz, kedvezőtlen politikai melléklöngékkal. (A Horn.Kuncze-kormány sikerrel építette ki az autonómiaprogram de facto feladására kész klientúráját a határokon túl.⁵ Ennek célja az volt, hogy a kormány sikereket mutathasson fel külpolitikai síkon, hogy azt a látszatot lehessen teremteni, hogy az Antall-kormány s a trianoni utódállamok közötti hideg viszonyért nem ez utóbbiak nyíltan magyarellenes politikája a felelős, hanem Antall úri arroganciája., .burkolt irredentizmusa., az .újjáéledt keresztény-nemzeti kurzus., a visszatért .Horthyrendszer. stb. Egy programjához váltig ragaszkodó határon túli magyar érdekképviselőt bezavarhatott Horn és Ilescu, valamint Horn és Meciar elvtársi egymásra találásába. Horn tulajdonképpen elsiette az alapszerződések

megkötését: ha vár még vele egy kicsit, akkor a megpuhított kisebbségi szervezetek támogatását is megkaphatta volna. (E szervezetek politikája ugyanis a továbbiakban sokkal nagyobb fokú önfeladás irányában toldott el, mint ami a sokat emlegetett alapszerződés szintjén kodifikációt nyert.⁶) De melléköngék ide vagy oda, a Horn-kormány volt az, mely a korábban csak fél-informális szinten működő Kelet-európai Népcsoport Fórum⁷ utódeként összehívta a .magyar.magyar csúcsnak. nevezett összmagyar értekezletet 1996 nyarán. A találkozó záródokumentuma több fontos nemzetpolitikai elvet megfogalmazott, s rögzítette azt is, hogy a találkozó folytatása lesz. Hogy mégsem így történt, s a második, pápai csúc után több összmagyar értekezletre nem került már sor, az a Horn.Kuncze-kormány és az RMDSZ közös felelőssége. (A többi szervezet vagy kifejezetten javasolta vagy legalábbis nem ellenezte volna az újabb találkozó megrendezését.) A Horn-kormány megrettent a poszt-trianoni államok agresszív reakciójától, az RMDSZ főárama pedig egy olyan politikai útra tért 1996-ban, mely nehezen volt összeegyeztethető az összmagyar integráció eszmeiségével és gyakorlatával.

A folytatáshoz határozott és egyértelmű kormányzati akaratra volt szükség. Az Orbánkormány ugyanakkor nemcsak folytatta a magyar.magyar csúcs eszmei hagyományát, hanem minőségileg más szintre emelte azt a fórum intézményesítésével. Ezzel a határon túli magyarság számára az erkölcsi-politikai, valamint az anyagi támogatáson túl *jövőkép*et is biztosítani tudott. Látnunk kell ugyanis, hogy a határon túli magyarság támogatásának vektort és értelmet adni csakis egy *közös magyar jövő* víziójával lehet. Ezt tette a Horthy-rendszer a belátható időn belül megvalósuló revízió hirdetésével, s tulajdonképpen ezt teszi az Orbánkormány is a *határok fölötti magyar újraegyesülés* programjának megfogalmazásával.

"Kulturális nemzet" versus - "politikai nemzet"

Szerencsés nemzetek esetében a .nemzetpolitika. egyben .állampolitika. is, vagyis az adott államban élő s túlnyomó többséget képező nemzeti közösség politikai elitje, mely az adott állam nemzeti jellegét biztosítja és védelmezi, nem is engedi szétválasztani a nemzet érdekét az államérdektől, az illető nemzeti közösség érdekét az adott állam polgárainak érdekétől. A nemzetépítés politológiai kategóriája (nation building), melyre Kántor Zoltán is ismételt hivatkozik, ezen esetekben a hazaszeretet s a társadalmi szolidaritás erősítését, a nemzeti kultúra védelmét jelenti elsősorban.

Magyarországon a nemzetpolitika mindezt felöleli ugyan, de nem ezek a legélesebb kérdések, hanem az anyaország határain kívülre kényszerített nemzeti közösségek sorsához való viszonyulás. Ebből a szempontból jól elkülöníthető két megközelítés, mely az írásom elején megfogalmazott nemzetstratégiai és külpolitikai felfogásokkal szoros összefüggésben artikulálódik. Annyi különbséggel, hogy a proletár internacionalizmus hívei annak idején nem tartották fontosnak, hogy nemzetfilozófiai megalapozást adjanak nézeteiknek és politikájuknak. Ellentétben eszmei utódaikkal, a "politikai nemzet" fogalmát sulykoló szabaddemokrata ideológusokkal, akikkel szemben felsorakozó jobboldali erők ugyanúgy az egységes magyar történelmi sorsközösségből és politikai akaratból indulnak ki, mint a két világháború között szinte az egész magyar politikai elit.

A politikai nemzetre való hivatkozás tulajdonképpen nyelvpolitikai érvelést kerülő manipuláció, kísérlet egy fontos fogalomnak a magyarság érdekével ellentétes tartalommal való feltöltésére. Mikor Bauer Tamás, Kende Péter vagy Tamás Gáspár Miklós kirekeszti a "magyar politikai nemzetből" az erdélyi, felvidéki vagy délvidéki magyarságot, s e közösségeket a román, szlovák, illetve szerb "politikai nemzetbe" sorolja be, akkor nemcsak az egyetemes magyar érdek ellen vét, hanem intellektuális szempontból megkérdőjelezhetően jár el. A politikai nemzet fogalmát ugyanis automatikusan azonosítani bármely állam esetében az adott állam polgárainak közösségével értelmetlen és valóságidegen módszer. Gondoljunk bele: egy nagyhatalmi döntéssel, a határok tetszőleges, etnikai szempontokat mellőző módosításával automatikusan módosulnak a "politikai nemzetek."? A "politikai nemzetek" sem nélkülözhetik a szemantikai és axiológiai homogenitásnak egy adott fokát, a közös céloknak valamilyen fokú egységességét s a közös állam iránti lojalitás minimumát. Nincs semmi meglepő abban, hogy az elszakított és kultúrájában több mint nyolcvan éve módszeresen pusztított magyar nemzetrészek jövőképe, lojalitása gyökeresen eltér az őket elnyomó idegen állam többségi nemzeteinek jövőképétől és lojalitásától.

Nagy elégtételül szolgált számomra, hogy Kántor Zoltán már a Provincia című kétnyelvű (magyar-román) havilap státustörvényről folytatott vitájában is leszögezte: "*Azáltal, hogy a romániai magyarok közvetlenül vagy szervezeteiken keresztül részt vesznek a romániai politikai életben, azáltal, hogy Romániában, Szlovákiában és Jugoszláviában a kisebbségi pártok kormányzati szerepet tölthetnek/be, azáltal, hogy a kisebbségek az illető ország állampolgárai, és ezek által az illető politikai közösséghez tartoznak, még nem jelenti, hogy az illető állam politikai nemzetéhez is (!) tartoznának. A politikai értelemben vett nemzet és a kulturális értelemben vett nemzet elsősorban a különböző nemzetek kialakulására vonatkozik, illetve az állam valamely nemzeti elven való szerveződését*

kifejező különböző politikákra. Semmiképpen sem tény kifejező állítások. Ez a gyakorlatban úgy jelenik meg, most Románia példáját tekintve, hogy a román állam az országban élő kisebbségekkel szemben a politikai nemzet elvére támaszkodó politikát folytat, Románia határain kívül - elsősorban Moldova Köztársaságban - élő románokkal szemben pedig a nemzet kulturális elvére támaszkodó politikát" ⁸

Mindehhez csak azt látom fontosnak hozzátenni, hogy politikai nemzetről - mint tényről - csak azon vegyes etnikumú országok esetében lehet a valóságot leíró módon beszélni, melyek megteremtették már közösségi hitük alapját, "nemzeti" szolidaritásukat. Példa erre Svájc, illetve az Egyesült Államok, bár ez utóbbi olyan zárt etnikai csoportokat is integrál, melyeknek "amerikaisága" aligha képezi identitásuk alapját.

A nemzet egyszerre rendelkezik kulturális történelmi meghatározottsággal és politikai akarattal, aki ezek közül az egyiket egy definíció szintjéig abszolutizálja, általában nem a deskripciót, a tények leírását célozza, hanem a gyakorlat elméleten keresztüli befolyásolását. Összefoglalva: magyar részről a .politikai nemzet. fogalmának használata elméletileg értelmetlen, gyakorlatilag tudati öncsonkítást jelent, román részről a "wishful thinking" címszó alá tartozó ráolvasás-szerű technikát vagy megvalósításra váró célprogramot.

Elvi megoldás-lehetőségek

A magyarság határokon átívelő magyar integrációjának gondolata - ismereteim szerint - először a Magyarok Világszövetségének égisze alatt több civilszervezet (Interconfessio Társaság, Svájci Magyar Irodalmi és Képzőművészeti Kör, Vörösmarty Társaság, valamint a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség) által kezdeményezett 1995-1996-os konferenciasorozat keretén belül nyert megfogalmazást.⁹ Akkor a végkövetkeztetés, melyben az erdélyi, felvidéki, vajdasági, anyaországi, valamint a nyugati résztvevők (köztük olyan személyiségek, mint Bencsik András, Borbély Imre, B. Szabó Péter, Duray Miklós, Hódi Sándor, Patrubby Miklós és Szöcs Géza) egyetérteni látszottak abban, hogy az elszakított nemzetrészek létre kellene hozzák a maguk általános és egyenlő választójogon, illetőleg közvetlen és titkos szavazáson megválasztott "belső" parlamentjüket, majd e parlamentek delegálhatnák képviselőiket egy majdan megalakuló magyar felsőházba. Ez lett volna a Kárpát-medencei magyarságot összefogó egységes magyar nemzetállam jelenleg megvalósíthatatlannak tűnő "alma-modellje" helyett a realitásokat figyelembe vevő szőlő-modell, melyben a külön-külön nagyfokú önállósággal rendelkező magyar nemzetrészek szőlőszemeit egybekapcsolja az összetartozás és közös sorsalakítás akaratának, illetve intézményrendszerének kocsánya.

Ezt a koncepciót egészítette ki 1998-ban a Magyarok Világszövetsége az úgynevezett kettős állampolgárság gondolatával, mely jogi alapot és keretet biztosított volna eme elképzelésnek. A kettős állampolgárság tulajdonképpen azt jelentette volna, hogy a magyar állam alanyi jogon biztosítja a magyar állampolgárságot minden azt kérvényező magyarnak. E megoldás ellen sokan a nemzeti oldalról is kifogást emeltek azon az alapon, hogy beláthatatlan következményei lennének annak, ha a Kisantant államai választás elé állítanák az országukon belül élő kettős állampolgársággal rendelkező magyarokat. A kodifikáció tekintetében kétharmados parlamenti többséget igénylő gondolat egyébként belpolitikai akadályokba is ütközött volna: a baloldal aligha szavazott volna meg egy olyan jogszabályt, melynek eredményeképpen masszív jobboldali beállítottságú tömegek magyar állampolgársághoz juthattak volna. A Világszövetség égisze alatt megjelenő Magyar Kisebbség¹⁰ nemzetpolitikai szemle a kettős állampolgárság témakörének egy külön lapszámot szentelt.¹¹ E vita gyümölcsként is felfogható a külhoni állampolgárság koncepciója, mely egyrészt kikapcsolja a szavazati jogot, másrészt nem adja meg az anyaországba való automatikus betelepülés jogát az azt élvező egyénnek, s mindezeket túl "részleges állampolgárságként" nem is esik az esetleges kettős állampolgárságot tiltó rendelkezések hatálya alá.¹² A Magyarok Világkongresszusa, valamint a Magyarok Világszövetségének 2000. májusi küldöttgyűlése (ellenszavazat nélkül) hitet tett a külhoni állampolgárság mellett. A döntésnek megfelelően az MVSZ 2000. augusztus 20-án átadta a magyar főméltóságoknak a külhoni állampolgárság jogintézményét a paragrafusok szintjére lebontó törvényjavaslati ajánlatot.¹³

A külhoni állampolgárság igényét felvállalta az RMDSZ is 2000 őszén, de a Fidesz-kormányzat nem foglalkozott vele érdemben, annak ellenére, hogy korábban ismételtlen leszögezték: amennyiben az RMDSZ hivatalosan felvállalja a kettős állampolgárság célkitűzését, akkor megvizsgálják a kérdést. Nehéz eldönteni, hogy az MVSZ kormányberkekben való kegyvesztettségének volt-e a tulajdonképpeni oka, hogy a kormány által a már készülő státustörvény konkurenciájaként értelmezett javaslatot nyújtott be a szervezet, vagy fordítva, a Csoóri Sándor - Fekete Gyula - Szakály Sándor - Duray Miklós vonalnak a demokratikusan megválasztott MVSZ vezetés ellen fordulása pecsételte meg a külhoni állampolgárság MVSZ-hez fűződő koncepciójának a sorsát. A FIDESZ később explicit megfogalmazta, hogy a státustörvényt nem tekinti a kettős (külhoni) állampolgárság felé tett első lépésnek, hanem

éppenséggel e megoldás *helyett* nyer e jogszabály elfogadást.¹⁴

S ezzel tulajdonképpeni témánkhoz érkeztünk. A nemzeti kormány által életre hívott Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) s a tavaly elfogadott státustörvény *a határon átívelő magyar reintegráció víziójának intézményi és jogi kivetülései, a magyar nemzeti integráció alapintézményei*. A MÁÉRT, mely a Kárpát-medencei magyarság formális legitimációval bíró szervezeteit fogja össze, előképe lehetne egy össznemzeti parlamentnek. Minden esetre már ma "előkép" formájában is, mind szimbolikus, mind konkrét jelentősége hatalmas a magyar nemzet egységének megjelenítésében. Mindkét dimenzióban meghatározó az a pusztán tény, hogy a kormány a státustörvény koncepcióját, majd a törvény szövegét is egyeztetette a MÁÉRT-on belül. A státustörvény tehát az első jogi dokumentum, melyet ugyan a magyar parlament fogadott el, de mely *össznemzeti, intézményesen artikulált konszenzuson* alapszik.

A státustörvény mint nemzetpolitikai indikátor

A magyar politikában a státustörvény indikátorként működött s működik mindmáig, mely híven megmutatja, hogy egy adott politikai erő miként viszonyul a nemzeti sorskérdésekhez. A nemzeti beállítottságú teljes jobboldal s a határon túli magyarság értelemszerűen támogatta s támogatja a törvényt s annak alkalmazását. Az MSZP valódi arcát az Orbán-Nastase egyezség ellen indított offenzíva mutatta meg, amiről a későbbiekben részletesebben is szólok. A jogszabály elfogadását, sőt annak ötletét is, a kezdet kezdetétől fogva egyetlen párt ellenezte: az SZDSZ.

Érdekes felidézni az SZDSZ képviselőjének, Eörsi Mátyásnak 1999-es nyilatkozatát, melyet a MÁÉRT azon ülése után tett, melyen a státustörvény gondolata először nyert megfogalmazást egy hivatalos dokumentumban. Eörsi azt mondta a televízió nyilvánossága előtt, hogy "*az SZDSZ nem akarja, hogy érdemes legyen magyarnak lenni*". Eörsi "élőben" megnyomta ugyan az "érdemes" szót, de a leírt változat akaratán kívül sokkal őszintébbre sikeredett. Igen, pont erről van szó: *az SZDSZ nem akarja, hogy érdemes legyen magyarnak lenni*, ezt szolgálja a magyar nemzeti öntudat szisztematikus aláásása¹⁵, a magyar történelmi önkép tudatos és tervszerű roncsolása, a nemzeti szolidaritásérzés szétoldása¹⁶, Magyarország s a magyar nemzet külföldi diszkreditálása¹⁷ s a határon túli magyarság irányában folytatott politika: a kollektív jogok elleni elvi támadás¹⁸, az autonómiát követelők burkolt irredentizmussal, "alkotmányos államaink elleni támadással"¹⁹ való megvádolása, az alapszerződés-politika s végül, de nem utolsósorban, a státustörvény elleni koncepcionális támadás.²⁰

E támadás két síkon indult meg, vezéregyénisége pedig mindkét fronton Bauer Tamás volt.²¹ A Népszabadság hasábjain egy évvel ezelőtt Bauer Tamás azzal vádolta meg a státustörvény megfogalmazóit, hogy a határon túli magyarság hazátlanságát tartósítják.²² Bauer szerint ez azért is kedvezőtlen tendencia, mivel e közösségek a román, szlovák és szerb politikai nemzeteknek részei, és esély van arra, hogy belátható időn belül Romániát, Szlovákiát, illetve Szerbiát érezzék hazájuknak. Bauer ugyanúgy - tévesen - értelmezi az RMDSZ utóbbi években folytatott politikáját, mint Gabriel Andreescu²³, aki "alkotmányos patriotizmust" vélt felfedezni az RMDSZ kooperatív politikájában. Molnár Gusztáv találóan mutat rá, hogy "*Gabriel Andreescunak a státustörvényt élesen elítélő, Magyarországot nacionalizmussal és a környező országok politikai stabilitásának veszélyeztetésével vádoló álláspontja az erdélyi helyzet teljes félreértésén alapul. Nyilván megtévesztette őt az erdélyi magyarság fegyelmezett jogkövető magatartása és az RMDSZ egy bizonyos határig hatékony politikai taktikája.*"²⁴ Molnár viszont amellett, hogy felismeri Andreescu meglátásainak valóságidegen voltát, érthetetlen módon tagadja, hogy a státustörvény, s általában a magyar kormány az erdélyi magyarok "önazonossági lojalitását politikai lojalitássá tudná változtatni". Holott az erdélyi magyarságnak az anyaország iránt táplált, részben politikai jellegű lojalitása (amennyiben a lojalitást belső indíttatásnak fogjuk fel s nem a külső kényszernek való engedelmességeként) *ténykérdés*, azt a státustörvény nem indukálja vagy konvertálja az "önazonossági lojalitásból", hanem bizonyos értelemben külsővé teszi, intézményesíti, jogi alapra helyezi.

Bauer (és Andreescu) realitásidegen meglátásával nem látom értelmét részletekbe menően foglalkozni (ezt részben megtettem a "»Kulturális nemzet« és »politikai nemzet«" címszó alatt), de magam és sorstársaim könnyed besorolását a román politikai nemzet kereteibe ezúttal sem hagyhatom szó nélkül. Az egységes és homogén "politikai nemzet" megteremtése lehet ma Románia vonatkozásában mind az SZDSZ, mind a román etnosovén erők²⁵ (vagy csak egyszerűen az egységes nemzetállami sémákba tudatilag belemerevedettek²⁶) számára célprogram, lehet ez egy negatív utópia, de, mint már leszögeztem, aligha nevezhető jelenvaló realitásnak. Annak ugyanis elengedhetetlen része lenne a Romániában élő magyarság kettős (vagy akár kizárólag román) identitása. Erről szerencsére egyelőre szó sincs, ezt eddig valamennyi szociológiai felmérés igazolta. Érdekes, hogy pont Bauer Tamás, akinek pártja

annyira érzékeny a "kirekesztő" nemzet-meghatározásokra akarja egy sajátlagos csúsztatással kirekeszteni a határon túli magyarságot a magyar (politikai) nemzetből. (Ebben a vonatkozásban azt is el kell ismerni, hogy a Tamás Gáspár Miklós-i "republikánus nemzetfelfogásnak" fő hivatkozási alapjává lett, Deák Ferenc által megfogalmazott magyar politikai nemzetfogalom is csak azon más nyelvű kisebbségi csoportokat illetően volt adekvát, melyek magyar öntudattal (is) rendelkeztek. Az önmagukat saját politikai akarattal rendelkező, külön közösségként tételező, sőt, akár elszakadni vágyó népcsoportok vonatkozásában téves volt.) Az európai nemzetek általában, s a magyar nemzet különösképpen nyelvileg, kulturálisan meghatározott, saját politikai akarattal is rendelkező nemzeti közösség. Kísérletet tenni tehát e közösség akár politikai, akár kulturális sajátosságainak kizárólagossá tételére, rosszabb esetben e közösségből "nemzetként" csak és kizárólag a magyar állampolgárok közösségét kiragadni, a valóságot megcsonkító, magyarellenes intellektuális merénylet.

Bauer Tamás egyébként helyesen azonosította be a törvény mögöttes üzenetét, miszerint Magyarország hazája kíván lenni a határon túli magyarságnak is. Hogy eme üzenetet "puha irredentizmusként" jelentette fel a hazai és a külföldi közvélemény előtt, az már őt s pártját minősíti.

A parlamentben szintén Bauer Tamás volt az SZDSZ vezérszónoka. Az általa beterjesztett módosító indítványok a státustörvény nemzetpolitikai lényegét voltak hivatottak kilúgozni. S itt össze is foglalnám a jogszabály legfontosabb nemzetpolitikai érényeit. Megítélésem szerint a státustörvény legjelentősebb vonatkozása az, hogy Trianon óta először teremt jogi viszonyt a határon kívül rekedt magyar közösségekhez tartozó egyének és a magyar állam között. (Ezért is tartom fontosnak a jogszabály *státustörvénykénti* említését: a törvény elsősorban státust teremt a nemzet határon kívüli része számára. Hogy ezt kedvezményeken keresztül teszi, az egy másik, tulajdonképpen lényegtelen kérdés. Éppen ezért a jogszabály egyre terjedő kedvezménytörvénykénti emlegetését üzenetében károsnak, hamisnak és rövidlátónak tekintem. Nem véletlen, hogy e megnevezés, akárcsak a vérforralóan gunyoros, lekezelő és romboló szándékkal létrehozott "státusmagyar" kifejezés, a balliberális média terméke. Elég szomorú, hogy e manővert át nem látó egyes jobboldali politikusok is használni kezdték.)

Második szempontként említeném, hogy e jogviszony egy olyan keret, mely a továbbiakban a magyar nemzetpolitikai érdekek és a külső adottságok függvényében tetszőleges tartalommal tölthető fel. Szimbolikus jelentősége és gyakorlati potencialitása felbecsülhetetlen.

Végül, de nem utolsósorban, azt is megemlíteném, hogy a státustörvény bizonyos kedvezmények kilátásba helyezésével számottevő asszimilációt csökkentő, sőt akár disszimilatív hatással is kecsegtet. Az SZDSZ javaslati (melyek éppenséggel az állam s az egyén közötti jogviszonyt vették célba, s többek között a magyar igazolvány ellen irányultak, illetve a kedvezmények többségének kiterjesztését célozták a Magyarországgal szomszédos államok összes polgárára)²⁷ egyszerre szüntették volna meg mindazt, ami miatt a törvényt érdemes volt megfogalmazni: a nemzeti összetartozás igazolványban tárgyasuló megjelenítését, a státusban rejlő távlati potenciált s a disszimilációs hatásmechanizmust.

Az Orbán-Nastase egyezményről

Az Orbán-Nastase egyezmény kapcsán érdekes politikai fejleményeknek lehettünk tanúi. Az MSZP szembefordulva korábbi retorikájával, mely mindvégig a megegyezés szükségességére épült, agresszív és demagóg kampányba kezdett a választópolgárok biztonságigényére és az egyébként érthető módon kialakult románellenességére apellálva. Létrejött egy olyan sajátos helyzet, amikor az MSZP-t közel azonos módon bélyegzi meg Csurka István (aki Magyar Fórumos helyzetelemzésében rámutatott, hogy a balliberális média által sugallt kép alapján az lett volna természetes, ha a MIÉP ellenzi a megállapodást s az MSZP pedig üdvözli azt, holott a valós helyzet fordított) és Tamás Gáspár Miklós, aki az Élet és Irodalom hasábjain (persze a jobboldal elmarasztalását el nem mulasztva, és nem egy vitatható, sőt tényekben is hamis állítás mellett) leszögezi, hogy az MSZP *"átlátszó választási okokból kampányba kezdett az Orbán-Nastase megállapodás ellen, amely irányában sovén, populista, demagóg (közelebbről: bevándorló-ellenes, xenofób és etnicista) tartalmi állításait tekintve hamis. A szocialisták nem veszik tekintetbe, (...) hogy a külföldiek munkavállalására vonatkozó rendkívüli szigorú szabályok a státustörvénytől függetlenül érvényben vannak, tehát a romániai (ezen belül az etnikailag román) munkaerő tömeges betódulásának állítólagos veszedelme: papírtigris."*²⁸ Szükségtelen mindehhez bármit is hozzáfűzni, azon kívül, hogy az Orbán-Nastase egyezményt nemcsak az MSZP támadta, hanem más hangsúlyokkal ugyan, de a TGM-hez értelemszerűen közelebb álló SZDSZ is.

Tulajdonképpen ebben a kampányban üt vissza nagyon keményen a Kádár-Aczél-i évtizedes öntudatpusztítás, tételesen az, hogy nemzetellenes és/vagy nemzetsemleges erők fontos pozíciót töltenek be magyar közéletben. Vannak olyan helyzetek, amikor a nemzeti szolidaritásnak működni kellene minden egyéb szempontot megelőzően. Ez

egészséges ösztönrel rendelkező nemzetek esetében tökéletesen bejáratott mechanizmus. Az ő esetükben létezik egy olyan közös értékalap, mely lehetőségessé teszi, hogy az egyébként egymással szembenálló erők e közösként tisztelt értékek és érdekek érvényesülése végett bizonyos kérdéseket ne használjanak politikai tőkefelhalmozásra, egyszerűbben fogalmazva: bizonyos kérdések kerüljenek ki a lehetséges kampánytémák közül. Ilyen magyar "együttműködésnek" illetet volna működni a horvát fegyvereladási ügyben, amivel kapcsolatban így utólag visszatekintve sincs szégyellnivalója az Antall-kormánynak (annál inkább az esetből belpolitikai botrányt kavarázó ellenzéknek), de ide kellene tartozzon általában mindaz, amit nemzetpolitika címszó alatt szoktunk emlegetni: a magyar öntudati reneszánsz, a határon túli magyarság megtartása, önállósodási törekvéseinek támogatása és bizony hosszútávon az esetleg megvalósuló tényleges magyar integráció lehetőségének fel nem adása. (Erre egyébként nem más, mint a jobboldalinak aligha nevezhető Méray Tibor figyelmeztette a Horn-Kuncze-kormányt a Népszabadság hasábjain a békés határmódosítás lehetőségét is kizáró alapszerződések megkötése előtt.) S ilyen hallgatóságos nemzeti egyetértésnek kellett volna működni az Orbán-Nastase egyezség ügyében is. Hogy ne kényszerítsék rá a kormányt, hogy kimondjon olyan dolgokat, melyek kiválthatják a román fél dacreakcióját, s ezzel veszélybe sodorják az egyezménytől remélhető politikai hasznot. (Sokféle mítosz kering a zseniális román diplomáciáról, annak tudatos és következetes érdekérvényesítéséről, s kevesen látják, mennyire érzelemorientált sok esetben a román politikum. Hogy mást ne mondjak, Románia abban lett volna érdekelt, hogy Szerbiához hasonlóan ne csináljon problémát a státustörvényből, melynek disszimilatív hatását úgysem tudja megakadályozni, hanem profitáljon minél többet abból, hogy mind az erdélyi magyarság érdekképviselője, mind pedig a magyar diplomácia alapvetően együttműködéscentrikus, konfliktuskerülő politikát folytat román viszonylatban.) Az egyezség nyilvánvaló célja az volt, hogy a magyar kormány időt nyerjen, hogy a törvényt alkalmazó romániai struktúrák viszonylag békés körülmények között kiépülhessenek, hogy minél rövidebb idő alatt minél többen juthassanak magyar igazolványhoz. Az MSZP ágálása - miként azt az egyre ingerültebb román reakciók jelzik - épp e cél megvalósulását sodorja veszélybe.

Az Orbán-Nastase egyezség és a magyar-román alapszerződés

Horn Gyula az Orbán-Nastase egyezség kapcsán képes volt felemlíteni a magyar-román alapszerződés ügyét, s konkrétan azt, hogy akkor őt s kormányát a mai "egyezkedők" "nemzetárulással" vádolták. Horn Gyula könnyedén megfedkezik három alapvető különbségről.

Az első, hogy 1996 szeptemberében nem volt olyan szempont, mely indokoltá tette volna a dokumentum mielőbbi aláírását. Sőt, akkor kifejezetten bölcsőbb lett volna megvárni az 1996-os román választások eredményeit, s az újonnan megalakult kormánnyal új tárgyalásokat indítani. Ezzel szemben most szimbolikus szempontból fontos volt, hogy a státustörvény a tervezett időpontban, 2002. január 1-én minél zökkenőmentesebben lépjen hatályba.

Az alapszerződés tartalma magyar szempontból sokkal kedvezőtlenebb volt, mint az a két látszatengedmény, amit most Orbán a román fél számára biztosított. (A munkavállalásról már esett szó, a másik kérdés, a hozzátartozói igazolványok biztosítása a vegyes házasságok román házasságok számára nyilvánvaló módon a románság irányban tett gesztus volt. Ha erre a román fél nem tart igényt, azért aligha kell a magyarságnak bánkódnia. Bánkódjon Mészáros Tamás, aki a 168 óra hasábjain azt fejtegeti, hogy ezzel a törvény megalázza a vegyes házasságban élőket, s hogy *"ezt a korlátozást semmiképpen sem lett volna szabad elfogadni"*²⁹.) Akkor részint olyan alapvető kérdések, mint a magyar felsőoktatás és az egyházi javak visszaszolgáltatása nem kerültek bele a dokumentumba, belekerült viszont az a lábjegyzet, mely szerint az 1201-es Európa Tanácsi ajánlás nem szolgálhat alapul a kollektív jogok s az autonómia-törekvések számára. Vagyis az alapszerződés szintjén ütötte ki a két kormány konszenzusa az erdélyi magyarság mindmáig érvényben levő politikai programjának két elvi alappilléret.

Utoljára hagytam a legfontosabb szempontot. A rendszerváltás óta a magyar politikai életben a szólamok szintjén konszenzus van a tekintetben, hogy nem döntenek a határon túli magyar közösségek ügyében azok feje fölött, az őket képviselő szervezetek beleegyezése nélkül. Ezt az elvet a Hornék által összehívott magyar-magyar csúcs zárónyilatkozata is rögzítette. A magyar-román alapszerződés viszont igencsak beleütöközött ebbe az elvbe. Az RMDSZ határozottan ellenezte az alapszerződés megkötését abban a formában, amelyben végül is azt aláírták. Sőt, nemcsak az RMDSZ, hanem az összes Kárpát-medencei magyar szervezet elítélte a Horn-Kuncze-kormány ezen lépését. Erről szólt tulajdonképpen az 1996-os pápai magyar-magyar csúcs, de ezzel foglalkozott az Erdélyi Napló "pactum ante portas" című száma is.³⁰ Az Orbán-Nastase egyezséget ezzel szemben az RMDSZ nemcsak támogatta, hanem kifejezetten sürgette, katalizálta, sőt létrehozásában is tevékenyen részt vett. S az RMDSZ alatt ezúttal nemcsak annak vezetése értendő, hanem a politikai kérdésekben igen ritkán egységes teljes Szövetség. Sőt, miként a múlt hónapban³¹ lezajlott találkozó igazolta, ma ismét a Kárpát-medencei magyar szervezetek konszenzusa áll

szemben a nemzetellenes baloldallal, akárcsak 1996-ban a magyar-román alapszerződés idején. Ez az egyetlen valós egybeesés a két dokumentum kapcsán.

Összegzés

A státustörvény a rendszerváltás utáni magyar nemzetpolitika legfontosabb dokumentuma, mely az addigiakhoz képest minőségileg más, magasabb szintet jelent a magyar-magyar viszonyrendszerben. Státust biztosít az eddig turistaként kezelt határon túli magyarságnak az anyaországban, s mind a bal-, mind a jobboldal markáns képviselői által azonos módon dekódolt (csak legfeljebb másként értékelt) üzenete az, hogy *Magyarország hazája a határon kívül élő magyarságnak is*. Ennek megfelelő volt a fogadtatása s utóélete is: a magyar politikum következetesen nemzetellenes pártja, az SZDSZ a kezdet kezdetétől ellenezte, míg önmagát szociáldemokrata néppártként eladni igyekvő MSZP nem akart lemondani a nemzet érdeke iránt nem közömbös választókról, ezért a törvényt megszavazta, de mihelyt remény mutatkozott arra, hogy e törvény kapcsán politikai tőkére tehessen szert a választási kampányban, szembefordult vele, és ma lényegében a jogszabály alkalmazásának felfüggesztését kéri.

A státustörvénytől remélt nemzetpolitikai hatásrendszer optimális kihasználása nem független a magyar belpolitika hullámváltásától. Egy megújult és letisztult jobboldali (kormány)koalíció győzelme esetén a törvényben rejlő magyarságmegtartó potencialitás nagyságrenddel nagyobb mértékben válhat valósággá. Baloldali győzelem esetén a jogszabály jelenlegi formájában való alkalmazása is veszélybe kerülhet.

Irodalom

2001. évi LXII törvény a szomszédos államokban élő magyarokról (olvasható többek között a Határon Túli Magyarok Hivatalának honlapján - www.htmh.hu).

Andreescu, Gabriel: A határon túli magyarokról szóló törvény. *Provincia*, 2001/5.

Benyhe István: Kettős állampolgárság a Kárpát-medencében? *Magyar Kisebbség*, 1999/2.3.

Borbély Imre: "Ki tudja meddig? A magyar állampolgárság alanyi jogként való kiterjesztéséről". *Szabadság*, 1998. május 20.

Borbély Imre: A magyar állampolgárság alanyi jogának kiterjesztése minden magyarra. *Magyar Kisebbség*, 1999/2.3.

Borbély Imre. Külhoni magyarok - Egy nemzetpolitikai szükségmegoldás. *Magyar Demokrata*, 2000/37.38.39.40.

Borbély Imre: Szerződéses magyar nemzet, szerződéses magyar nemzetszerkezet, In: Bodó Barna (szerk.): *Romániai magyar évkönyv, 2001*.

Borbély Zsolt Attila: A józan ész kapitulációja - a román politikum és a státustörvény. *Kapu*, 2001/8.

Borbély Zsolt Attila: A státustörvény, mint a magyar (re)integráció eszköze. *Provincia*, 2001/5.

Borbély Zsolt Attila: Túl Trianonon. *Magyar Demokrata*, 2002/4.5.

Egry Gábor: Státustörvény. *Élet és Irodalom*, 2002/7.

Harrach Gábor: Különleges státus és nemzetgyarapodás. Demográfiai tendenciák és anyaországi szerep. *Magyar Kisebbség*, 1999/2.3.

Hushegyi Gábor: Gyarmatok és alattvalók törvénye. *Élet és Irodalom*, 2001/49.

Kántor Zoltán: A státustörvény és a magyar nemzetpolitika. *Provincia*, 2001/5.

Kántor Zoltán: A státustörvény: nemzetpolitika vagy a kisebbségvédelem új megközelítése. *Magyar Kisebbség*, 2002/1.

Márványi Péter: A remény rabjai. *Élet és Irodalom*, 2002/1.

Molnár Gusztáv: A státustörvény és az erdélyi kontextus. *Provincia*, 2001/5.

- Nagy Boldizsár: A szándékbuborék. *Élet és Irodalom*, 2002/4.
- Pápfy Endre: A státustörvény színe és fonákja. *Kapu*, 2002/1.
- Papp László Tamás: Puha irredentizmus. *Élet és Irodalom*, 2002/1.
- Salat Levente: Erdély státusa. *Élet és Irodalom*, 2001/46.
- Szentimrei Krisztina: A határon túli magyarok külhoni állampolgársága, mint nemzetstratégiai célkitűzés. *Kapu*, 2000/1.
- Szentimrei Krisztina: Külhoni állampolgárság. *Erdélyi Magyarság*, 2000/3.
- Szentimrei Krisztina: Magyar integráció. *Kapu*, 2000/4.
- Szilágyi N. Sándor: Módosító javaslat a státustörvényhez. *Élet és Irodalom*, 2001/47.
- Sz. Nagy Csaba: A státustörvény és környéke. *Élet és Irodalom*, 2001/48.
- Tamás Gáspár Miklós: A magyar külpolitika csôdje. *Népszabadság*, 2001. június 30.
- Tamás Gáspár Miklós: A státustörvény bukása. *Élet és Irodalom*, 2002/2.
- Törzsök Erika: Látványpolitika. *Élet és Irodalom*, 2001/50.
- Végel László: Bizalomerôsítő válságtörvény. *Élet és Irodalom*, 2002/2.

Jegyzetek

¹ Kántor Zoltán: A státustörvény: nemzetpolitika vagy a kisebbségvédelem új megközelítése. *Magyar Kisebbség* 2002/1.

² Nem azt mondom, hogy nem lehetne szôrszálhasogató művitát produkálni beleakaszkodva részletkérdésekbe, hanem azt, hogy a szöveg igényessége és koherenciája feleslegessé teszi, hogy a vele való vitatkozásra építse fel a korreferens a hozzászólását. Példaként azért említenék egy pár pontot, melyen vitatkozni is lehetne. Az első kérdés, hogy a címbeli vagylagosságot erőltetettnek érzem, hiszen a státustörvény ez is és az is, nemzetpolitika dokumentuma is és egy újfajta kisebbségvédelmi dokumentum. Pontosabban: nemzetpolitikai indíttatásából fakad kisebbségvédelmi funkciója. Egy másik lehetséges vitakérdés, hogy szerző a "poszt-trianoni" történelmi korszakot 1920 helyett konzekvensen 1918-tól számítja, ami megítélésem szerint indokolatlan módosítása a hagyományos, Trianon-origójú szemléletnek. Háborús körülmények között, a területi kérdések rendeződése előtt aligha foglalkozhatott például a magyar országgyűlés azzal, hogy "a határon túli intézmények" és a "szomszédos államokban élő magyarok" kérdését "egyszerre kezelje", hiszen még az sem volt világos, hogy kikre vonatkozhat e hipotetikus jogszabály. (Egy esetben indokolt lehet az 1918-as dátum: amikor a trianoni utódállamok nemzetépítési politikájáról szól a szerző a "A törvény hatálya alá kerülő személyek köre. Ki a magyar" című fejezetben. Kétségkívül: a román csapatok bevonulásuk pillanatában megkezdték a "nemzetépítést" a magyar lakosság terrorizálásával, a román államra tett kényszeresküvel. Vagyis sajátjukként kezelték a megszállt területeket már a békeszerződés döntése előtt.) Nem tartom továbbá szerencsésnek a "nacionalizmus" fogalmának (akár deklaráltan) értékmentes használatát: nem lehet eltekinteni attól, hogy mind a politikai publicisztika, mind a közéleti diskurzus a nacionalizmust erős negatív asszociáció-komplexummal ruházta fel, s tulajdonképpen az etnosovinizmus szinonimájaként használja. Aki - akár explicit módon kifejtve is - kísérletet tesz "tudományos", "deskriptív" használatára, az azt kockáztatja, hogy azt a mentalitást, politikát vagy beállítottságot, amit ezzel jelöl, eleve negatívan, tehát éppenséggel nem értékmentesen fogja kezelni az olvasók meghatározó többsége. Végül érdemesnek láttam volna a külhoni állampolgárság és a kettős állampolgárság közötti különbséget jobban kiugratni, rámutatni arra, hogy a külhoni állampolgárság elképzelése leszereli a "kettős állampolgársággal" kapcsolatos aggodalmak zömét, hisz éppen e célból fogalmazták meg.

³ Az állampolitika/nemzetpolitika megkülönböztetésnek értelemszerűen akkor van jelentősége, amikor egy adott nemzet saját államán kívüli őshonos nemzetrészeket is integrál. A magyarság ebben a helyzetben van. Lásd erről részletesebben a "»Kulturális nemzet« versus »politikai nemzet«" alcímet.

⁴ Bizonyos esetekben, így most is, nehéz megállni, hogy evidenciákat is le ne szögezzük: e megnyilatkozás arról tanúskodik, hogy Békesi soha nem nézte a Duna tévét, melynek műsorpolitikája éppenséggel a népek közeledését és az egymás mellett kifejlődött közép-európai kultúrák bemutatását célozza. A Békési-féle nyilatkozat a Kádár-korszak tudatprésének hatását hordozza: ha valaki szóvá teszi a szomszéd államok magyarellenes politikáját, megrontja a békés együttélést, a "jósomszédi viszonyt" s tettének magyarázata a szomszéd népek ellen táplált sovinizmus.

⁵ A klientúraépítéssel párhuzamosan a Horn-Kuncze-kormány meggyőződése szerint cinkos segítséget is nyújtott az RMDSZ tiszteletbeli elnökének, Tökés Lászlónak a módszeres befektetéséhez. A magam részéről nem tekintem véletlennek a Kossuth rádió ismételt félretájékoztatását Tökés László múltjával kapcsolatban. Az első eset, amikor Tökés László szájába adták azt az azóta a román átvilágító bizottság által is cáfolt abszurd "beismerést", miszerint a román rendszerváltás elindítója együttműködött volna a Securitatével, apropót adott egy mindmáig párját ritkító RMDSZ-en belüli lejárató kampányra, melyet Nagy Benedek képviselő indított el. A második esetben, midőn az RMDSZ fennállásának ötödik évfordulóját ünneplő jubileumi összejövételről a Kossuth rádió a valóságot egyszerűen meghamisítva arról tudósított, hogy "*az RMDSZ kongresszusa Tökés László múltjával foglalkozik*", akkor a cél a rágalom elmélyítése volt.

⁶ Felvidéken az MKP még a választások előtt olyan megegyezést kötött a demokratikus erőkkel, melynek értelmében a közös győzelem esetén még tárgyalni sem fognak a magyar közösséget érintő legfontosabb kérdésekről, az autonómiáról, a magyar egyetemről és a bene.i dekrétumok eltörléséről. Az RMDSZ ilyen előzetes egyezés nélkül sem vetette fel az 1996-os választásokon győztes "progresszív" pártokkal való kormánykoalíciós tárgyalásokon az autonómia problémáját. Az RMDSZ programjának lényegét képező háromszintű autonómia azóta teljesen kikerült az RMDSZ-nek a román féllel folytatott kommunikációjából.

⁷ A KENF-ről részletesen szól B. Szabó Péter az MVSZ által 2001. december 1-2-án Révkomáromban megtartott nemzetstratégiai konferenciának szánt írása. (Kézirat, megjelenés előtt.)

⁸ Lásd Kántor Zoltán: A státustörvény és a magyar nemzetpolitika. *Provincia* 2001/5.

⁹ A konferenciasorozat fontosabb előadásait gyűjtötte egybe a Magyar Jövőkép c. kiadvány. (Lásd Borbély-Péntek: Magyar jövőkép - egy minőségi magyar paradigma, MVSZ. Vörösmarty társaság kiadványa, 1996, Székesfehérvár.)

¹⁰ Felelős kiadó 1996 óta a Világszövetség elnökhelyettese, majd elnöke, Patrubby Miklós.

¹¹ Két hozzászólás (Harrach Gáboré és Benyhe Istváné) már akkor, 1999-ben, a MÁÉRT vonatkozó határozata előtt a mára megvalósult megoldás irányában mutatott. (Lásd: Irodalom.)

¹² Lásd erről részletesen Borbély Imre tanulmányait (In: Irodalom.)

¹³ A jogszabály olvasható a Magyarok Világszövetségének honlapján (www.mvsz.hu).

¹⁴ A legtisztább és legegyszerűbb formában ezt Németh Zsolt államtitkártól volt alkalma hallani a 2001-es tusványosi nyári szabadegyetem közönségének, amikor Németh Katona Ádám kérdésére válaszolva (miszerint a státustörvény csak egy lépés-e a végcél, a kettős állampolgárság felé) expressis verbis leszögezte, hogy a státustörvény nem a kettős állampolgárságért jött létre, hanem e megoldás helyett.

¹⁵ Ezt legrapántabban maga Orbán Viktor fogalmazta meg akkoron, midőn az SZDSZ birtokolta az oktatásügyi tárcát: "*A nemzet és közösségeinek szétverésére törekvő szabad demokrata dominanciájú kultúrpolitikát abba a sorba illeszttem, amelyben már ott található a határon túli magyarok érdekeiről való lemondás, a családok helyzetének ellehetetlenítése, az oktatás dezorganizálása, a tudományos kutatásokra szánt összegek megkurtítása... az eltelt másfél év meggyőzött arról, hogy összefoglalóan a magyarság szellemi és lelki erejének szándékos gyengítéséről van szó.*" - "Mély az árok közöttünk..." interjú Orbán Viktorral. *Magyar Hírlap*, 1996. február 3.

¹⁶ Az SZDSZ-es technikák a nemzet átdefiniálásától (lásd még a "politikai nemzet" fogalmáról szóló fejtegetéseimet), a történelmi múlt átértelmezésén keresztül (lásd például az országot idegen csapatoknak kiszolgáltató Károlyi Mihálynak és társainak történelmi szerepéről szóló méltatásokat), a nemzeti érdek megfogalmazhatóságának

tagadásáig (Eörsi István például Tamás Gáspár Miklóssal vitatkozva azt mondja, hogy "a magyarság nyerjen", csak a sportban vagy még ott sincs értelme) igen széles spektrumot fed le.

¹⁷ Lásd erről a parlamentben bemutatott híres Orbán-listát a magyar állam ellen folytatott sajtóbeli propagandáról.

¹⁸ 1995 végén az SZDSZ saját kezdeményezéséből beterjesztett egy határozati javaslatot az Liberális Internacionálénak, melyben a kollektív jogok és autonómia problematikájának tárgyalását az akadémiai viták szférájába kívánja áthelyezni, és az "aktuális, gyakorlati és jogos kisebbségi igényekre" való összpontosítást szorgalmazza. (A határozatot egyébként nem is tárgyalta az LI de ez nyilván nem az SZDSZ-en múlt.)

¹⁹ Lásd például: "Az új regionalizmus (értsd csak kulturális közösségek vannak, politikai közösségek - nyugati értelemben vett nemzetek - nincsenek), az egyetemes magyarság, Nagy Szerbia, Nagy Románia, össz-Turkesztán, mienyéb, mind a modern nemzetek intézményesült XIX. századi rendje, Kossuth, Eötvös, Apponyi, Tisza liberális rendje ellen irányul" (...) "Föderalizmus, regionalizmus, autonomizmus: ez mind alkotmányos államaink felbontására irányul." Lásd: Tamás Gáspár Miklós: Tűz! HVG, 1992. augusztus 29.

²⁰ Idetartoznak a törvény elfogadása előtti és utáni megnyilvánulások egyaránt: Bauer Tamás publicisztikái és az általa a párt nevében beterjesztett módosító javaslatok, Tamás Gáspár Miklós publicisztikái (lásd: Irodalom), valamint az Élet és Irodalom által a múlt év végén indított vita s annak legtöbb hozzászólása (lásd: Irodalom). A korrektség kedvéért meg kell jegyezni, hogy az evidens szerkesztői szándék (a státustörvény nemzetpolitikai és nemzetfilozófiai alapjainak kikezdése) dacára a hozzászólások színvonalban s nemzeti érzékenységben messze nem a homogének. Nem lehet a tárgyilagosságra törekvő vitaindítót (Salat Levente), Szilágyi N. Sándor, Végel László vagy Márványi Péter higgadt fejtegetéseit egy napon emlegetni Sz. Nagy Csaba vagy Papp László Tamás kormányellenes fröcsögésével.

²¹ Ami nem jelenti azt, hogy például Tamás Gáspár Miklós nem fogalmazott meg sokkal keményebb - s tegyük hozzá sokkal szakmaitlanabb - kritikát a törvénnyel szemben. Kántor Zoltán is kitér vitaindítójában TGM azon érvének cáfolatára, miszerint "A törvény - szemben alkotmányunk szellemével - újradefiniálja a "nemzet" fogalmát, etnicista módon, a szalonképtelen szélsőjobboldal ujjmutatását követve" (Tamás Gáspár Miklós: A magyar külpolitika csödjé, 2001. június 30.). Kántor rámutat, hogy "A törvényben egy szó sincs arról, hogy valaki olyan alapon kérheti az igazolványt, hogy szülei, felmenői magyarok. Mint ahogy Magyarország alkotmánya, melynek szellemével Tamás állítása szerint a státustörvény ellentétes, nem etnikai, származási alapon határozza meg az állampolgárokat. (...) A sokat idézett 6.3. paragrafus alapján viszont a törvényhozók jelezték, hogy a magyar állam különleges csoportként kezeli a határon túl élő magyarokat. Az alkotmány nem tér ki arra, hogy az a bizonyos felelősség mire terjed ki, de a speciális viszony jelzése az etnokulturális nemzetfelfogást sugallja. Tehát, a státustörvény nem ellentétes a magyar alkotmány szellemével és a státustörvény nem klasszikus etnicista szemléletű".

²² Bauer Tamás: A hazátlanság tartósítása. *Népszabadság*, 2001. január 10. A szerző a beérkezett reakciókra 2001. február 6-án válaszolt "Puha irredentizmus vagy kisebbségi jogok" c. írásában. Az irredentizmus vádja nem új a szerző publicisztikájában: 1999. december 21-én, nem sokkal a MÁÉRT-nak a státustörvény megalkotására vonatkozó határozatát követően, "Revízió lélekben" címmel értekezett a Magyar Hírlap hasábjain a tervezett jogszabály vélt vagy valós lelki mögötteseiről.

²³ Gabriel Andreescu: A határon túli magyarokról szóló törvény. *Provincia*, 2001/5.

²⁴ Molnár Gusztáv: A státustörvény és az erdélyi kontextus. *Provincia*, 2001/5.

²⁵ Ebbe sajnos a teljes román parlamenti spektrum benne foglaltatik: a kormánypárt magyarellenessége a tavalyi tankönyvkommandók, csángók elleni megfélemlítési akciók, a magyar himnusz és zászló körüli mesterséges hisztériakeltés után aligha szorul külön igazolásra. A Nagyrománia Párt náci idöket idéző retorikája közismert, míg a "demokratikus ellenzék" (Demokrata Párt és Liberális Párt) kormánybírálata különösen a második RMDSZ-SZDP paktum megkötése óta egyértelműen magyarelles élt kapott.

²⁶ A közismert emberjogi aktivistát, Gabriel Andreescut vehemens státustörvény-ellenes kirohanása dacára sem kívánom etnosovénként megbélyegezni. Ő sokkal inkább a Tamás Gáspár Miklósféle nemzetállami "republikánus" nacionalizmus híve.

²⁷ Lásd az Országgyűlés 2001. május 29-i jegyzőkönyvét.

²⁸ TGM: A státustörvény bukása. *Élet és Irodalom*, 2002. január 11.

²⁹ Lásd: Változó státus. *168 óra*, 2002. január 3.

³⁰ A határon túli magyar szervezetek, valamint a magyar ellenzék pártjainak prominenseivel az alapszerződés ügyében az Erdélyi Napló számára készített interjúcsokor megjelent Németh Tünde *A jéghegy magyar-magyar csúcsa* című kötetében is. Erdélyi Híradó, Kolozsvár, 1997.

³¹ A kézirat lezárásának napja: 2002. február 28.

- Kántor Zoltán: A státustörvény: nemzetpolitika vagy a kisebbségvédelem új megközelítése?
- Bakk Miklós: A menetközbeni paradigma
- Bauer Tamás: A státustörvény: kisebbségvédelem helyett "nemzetpolitika"
- Bíró Béla: Megkülönböztetett diszkrimináció?
- Bodó Barna: Eseménytörténet és szellemrajz
- Borbély Zsolt Attila: A státustörvény: magyar nemzetstratégiai alapvetés és nemzetpolitikai lakmuszpapír
- Brigid Fowler: Hozzászólás Kántor Zoltán vitaindító írásához
- Majtényi Balázs: A szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény vitás jogi kérdései
- Németh Zsolt: A határokon átívelő nemzeti integráció jegyében
- Tabajdi Csaba: A kedvezménytörvény 1989-ben kezdődött a kisebbségi rendszerváltozás folyamatában
- Tóth Judit: Sem nemzetpolitika, sem kisebbségvédelem
- Plugor Magor: A státustörvény vitája a Magyar Hírlapban
- 2001. évi LXII. Törvény a szomszédos államokban élő magyarokról
- A Velencei Bizottság jelentése a nemzeti kisebbségek számára az anyaállamok által biztosított kedvezményes bánásmódról
- A Magyar Köztársaság Kormányának és Románia Kormányának egyetértési nyilatkozata
- John Hutchinson: Etnicitás és modern nemzetek
- Bárdi Nándor - Kovács Éva - Misovicz Tibor: Politikai attitűdök, nemzeti önképek az erdélyi magyarság körében (1997)
- Fráter Olivér: Kivándorlás és menekültügyi kérdés a székelyudvarhelyi református egyházközség számadatai tükrében (1908-1936)
- Kántor Zoltán: Az RMDSZ és a romániai magyar társadalom: alternatívák vagy kényszerpályák?
- Salat Levente: Javaslat a romániai magyar kisebbségi társadalom intézményes keretének megreformálására
- Veress Emőd: Észrevételek a törvényerejű kormányrendeletek romániai gyakorlatáról
- Alt Mónika - Boga Emese: Se vele, se nélküle
- Csata Zsombor: A politikai-adminisztratív elit változásai Csíkszeredában
- Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A kisebbségvédelem megvalósulása a nemzetközi szervezetekben (ENSZ, ET, EBESZ, KEK)
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1990

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék